

การสร้างเครือข่ายของผู้นำสตรีในการเสริมสร้างความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนา

ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำพูน

NETWORKING OF WOMEN LEADERS TO STRENGTHEN THE STABILITY

OF BUDDHISM IN LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

OF LAMPHUN PROVINCE

บุญญาดา ประภัทรสิริ

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์

วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ เพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำสตรี เพื่อศึกษากระบวนการ และเพื่อศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายของผู้นำสตรีในการเสริมสร้างความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำพูน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยเลือกผู้ให้สัมภาษณ์ 16 รูป/คน ผลการวิจัยพบว่า 1. ผู้นำสตรีได้ทำหน้าที่ในบทบาทของอุบาสิกาในพระพุทธศาสนา และบทบาทที่ทำเพื่อสังคมตามภาระหน้าที่ในตำแหน่งงาน 2. กระบวนการเสริมสร้างความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาของผู้นำสตรี ด้านการศึกษา ควรมุ่งเน้นการศึกษาหาความรู้ในพระไตรปิฎกอย่างจริงจัง ด้านการปฏิบัติ ควรศึกษาพระธรรมคำสอนเพื่อนำไปประยุกต์ใช้กับการครองเรือนและการปฏิบัติงาน ด้านการเผยแผ่ ควรมุ่งเน้นการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนที่ถูกต้อง รูปแบบการเผยแผ่ควรมีการปรับปรุงให้ทันสมัย ด้านการปกป้องพระพุทธศาสนา ควรส่งเสริมการศึกษาความรู้จากพระไตรปิฎกอย่างจริงจังและใช้ความรู้นั้นช่วยปกป้องพระพุทธศาสนา ด้านบำรุงพระพุทธศาสนาให้มั่นคง ควรมุ่งเน้นการส่งเสริมกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ส่งเสริมโครงการบวชเรียน 3. แนวทางการสร้างเครือข่ายมี 5 แนวทาง คือ สร้างเครือข่ายจากความสัมพันธ์ส่วนตัว การหลอมรวมกันของเครือข่ายเดิมและนำเรื่องพระพุทธศาสนาเข้าไปเสริมเพิ่ม สร้างเครือข่ายโดยใช้วิถีให้เป็นโอกาส สร้างเครือข่ายโดยการหล่อหลอมความเชื่อและศรัทธาในศาสนบุคคล และสร้างเครือข่ายจากความร่วมมือกับสำนักงานพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ : การสร้างเครือข่าย, ผู้นำสตรี, ความมั่นคงในพระพุทธศาสนา

Abstract

The objectives of the thesis to study the role of women leaders to study the process and to study the networking guideline of women leaders to strengthen the stability of Buddhism in local administrative organization of Lamphun Province. This research is qualitative research methodology with interviewing In-depth Interview and the researcher is selected sixteen interviewees from key informants. The findings of this research as follows: 1. that the women leaders has two aspects, including the personal role is to be the Buddhists and the social role is followed responsibility in the job. 2. The education should focus on the study of the Tipitaka downright by providing the right knowledge. The practice should study the teaching of Dhamma in order to apply to the household and the work. The propagation should focus on the propagation of correct Dhamma's teaching according to the contents appears in Tipitaka, the propaganda model should be kept up to date and propagated through personal practice. The protection of

Buddhism should promote the study of the Buddhist practice properly and take the knowledge to protect Buddhism, and The maintenance of Buddhism should focus on promoting activities about ordination project 3. The networking guideline found that there are five ways, including networking of personal relationships, the merger of the original network and bringing Buddhism into the supplement, networking by using the crisis as an opportunity, networking by casting faith and belief in religious person, and networking of cooperation with the office of Buddhism.

Keywords : Networking, Women leaders, Strengthen the stability of Buddhism

บทนำ

หลังพุทธกาลเมื่อพระพุทธเจ้าปรินิพพาน 3 เดือน พระสาวกได้จัดการสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งที่ 1 ขึ้นที่เมืองราชคฤห์ ต่อจากนั้นถือว่าพระสาวกทั้งหลายมีหน้าที่ในการสืบต่อพระพุทธศาสนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2546 : 129). ซึ่งการทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงสืบต่อมาได้จนถึงปัจจุบันนี้ ด้วยพุทธบริษัท 4 อันประกอบด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ยังมีความเคารพในพระรัตนตรัย ปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา การปกป้องรักษาพระธรรมวินัยนั้น มิใช่แต่ภิกษุ ภิกษุณีเท่านั้น ที่มีบทบาทสำคัญในการปกป้องรักษา อุบาสก อุบาสิกา ก็มีบทบาทสำคัญในการธำรงรักษาพระพุทธศาสนาเช่นกัน ดังในสมัยพุทธกาลพระพุทธองค์ทรงยกย่อง อุบาสก อุบาสิกา ผู้สร้างคุณประโยชน์ให้กับพระพุทธศาสนาจำนวนมาก โดยทรงยกย่องให้เป็นเลิศหรือเอตทัคคะในด้านต่าง ๆ เทียบเท่าหรือคล้าย ๆ กับฝ่ายพระภิกษุ และภิกษุณี เช่น ทรงแต่งตั้งเอตทัคคะฝ่ายอุบาสก คือ สุทัตต อนาถปิณฑิก เศรษฐีเป็นเอตทัคคะในด้านการถวายทาน จิตตคหบดี ชาวเมืองมัจฉิกาสณฑ์ เป็นเอตทัคคะในด้านผู้เป็นธรรมกถึก (อง.เอกก. (ไทย) 20/249-250/31). ส่วนในฝ่ายอุบาสิกาได้แต่งตั้ง นางสุชาดาเป็นเอตทัคคะด้านผู้ผู้สละกรรมก่อน และนางวิสาขาเป็นเอตทัคคะในด้านการถวายทาน นางขุชุตตราเป็นเอตทัคคะฝ่ายพหูสูต นางสาวดีเป็นเอตทัคคะในด้านมีจิตเมตตา และนางอุตตรานันทมาตาเป็นเอตทัคคะด้านชำนาญฉันทนา (อง.เอกก. (ไทย) 20/258-261/32).

อย่างไรก็ตาม ด้วยสภาพแวดล้อมของสถานการณ์โลกในปัจจุบันที่ถูกครอบงำด้วยเทคโนโลยีการสื่อสารไร้พรมแดน ทั้งสังคมไทยและสังคมอื่นที่นับถือพระพุทธศาสนา ซึ่งรากเหง้าของปัญหาที่แท้จริงที่ทำให้พุทธศาสนาถูกเบียดเบียนย่ำแย่อยู่ในปัจจุบัน ก็เนื่องจากพุทธศาสนิกชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในคำสอนของพระพุทธองค์ นอกจากนี้ ชาวพุทธยังพากันเชื่อว่า การถวายเงินทองให้กับพระดัง ๆ จะสามารถลดบันดาลให้ตนเองประสบความสำเร็จสมความปรารถนา โดยไม่นำพาว่าพระรูปนั้นจะประพฤติปฏิบัติเหมาะสมกับสมณรูปหรือไม่ สิ่งเหล่านี้คือสาเหตุส่วนหนึ่งของปัญหาที่ทำให้พุทธศาสนาเสื่อมศรัทธา (สุวัฒน์ จันทระจัน, 2546 : 23).

สตรีไทยมีบทบาทสำคัญมาตั้งแต่อดีต ในทางการเมืองสตรีไทยในประวัติศาสตร์หลายท่านได้มีบทบาทในการสร้างชาติไทย เช่น พระสุพรรณกัลยา พระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงเสียสละพระองค์เป็นองค์ประกันที่เมืองหงสาวดี เพื่อแลกกับอิสรภาพของสมเด็จพระนเรศวรที่จะมากอบกู้เอกราชให้กับกรุงศรีอยุธยาในวันข้างหน้า ในสมัยรัตนโกสินทร์ สตรีไทยหลายคนได้มีบทบาทในการต่อสู้ทำสงครามเพื่อปกป้องบ้านเมือง เช่น คุณหญิงจัน ภรรยาเจ้าเมืองกลาง (ภูเก็ต) และนางมุกน้องสาว ได้นำชาวบ้านเมืองกลางต่อสู้ต้านทานกองทัพพม่าเมื่อครั้งสงครามเก้าทัพในสมัยรัชกาลที่ 1 มีความดีความชอบจนได้รับการแต่งตั้งให้เป็นท้าวเทพกษัตรีและท้าวศรีสุนทร และในปัจจุบัน มีสตรีไทยจำนวนมากได้มีบทบาททางการเมือง เช่น นางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ที่ได้ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีคนที่ 28 และยังมีสตรีที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา รัฐมนตรี นอกจากนี้ ในหน่วยงานทั้ง

ภาครัฐและภาคเอกชนยังมีสตรีที่ดำรงตำแหน่งสำคัญ เช่น ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทย ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ และปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น

จังหวัดลำพูน เป็นจังหวัดที่มีรากฐานการสืบทอดพระพุทธศาสนาจากพระนางจามเทวี ปฐมกษัตริย์แห่งนครหริภุญไชย (ลำพูน) ผู้ซึ่งทะนุบำรุงและก่อสร้างบ้านเมือง ทำให้เมืองหริภุญไชย (ลำพูน) นั้นเป็นแหล่งศิลปวัฒนธรรม และพระพุทธศาสนาที่เจริญรุ่งเรืองสืบมา แต่ด้วยบทบาทหน้าที่ของสตรีปัจจุบันได้แปรเปลี่ยนจากอดีต จากที่เคยทำหน้าที่ดูแลเฉพาะบ้านเรือน มีเวลาเข้าวัดทำบุญ บำรุงพุทธศาสนาตามบทบาทของอุบาสิกา ต้องประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงครอบครัว และเมื่อจังหวัดลำพูน ได้ปรับเปลี่ยนจากระบบเกษตรกรรมสู่ระบบอุตสาหกรรมที่มีอัตราค่าตอบแทนที่สูง ทำให้ประชาชนทั้งหญิงและชายต่างเข้าไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรม จึงไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาได้เหมือนอดีต แม้ว่าในปัจจุบัน จังหวัดลำพูน จะยังคงมีการสืบทอดพระพุทธศาสนาผ่านกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องก็ตาม

ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะอุบาสิกา หนึ่งในพุทธบริษัท 4 ผู้ต้องมีบทบาทในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา พร้อมด้วยการอุปถัมภ์พระภิกษุสามเณร เพื่อให้พุทธศาสนามั่นคง เจริญรุ่งเรือง เป็นที่พึ่งแก่ชาวโลกทั้งหลาย ผู้วิจัยจึงมีความต้องการที่จะศึกษาบทบาทของผู้นำสตรีและกระบวนการในการเสริมสร้างความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนา รวมถึงแนวทางการสร้างเครือข่ายของผู้นำสตรีในการเสริมสร้างความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน ทั้งนี้ เพื่อการสืบทอดงานด้านพระพุทธศาสนาให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืนสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของผู้นำสตรีในการเสริมสร้างความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำพูน
2. เพื่อศึกษากระบวนการเสริมสร้างความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาของผู้นำสตรีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำพูน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการสร้างเครือข่ายของผู้นำสตรีในการเสริมสร้างความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำพูน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 16 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และทำการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis Technique) แล้วนำเสนอในรูปแบบการพรรณนา

ผลการศึกษา

1. บทบาทของผู้นำสตรีในการเสริมสร้างความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำพูน

บทบาทของผู้นำสตรีในการเสริมสร้างความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำพูน สภาพทั่วไปในปัจจุบันนั้น มีบทบาท 2 ด้าน คือ

- 1.1 ด้านที่เป็นบทบาทส่วนตน คือการเป็นพุทธศาสนิกชนในบทบาทของอุบาสิกาในพระพุทธศาสนา ซึ่งบทบาทดังกล่าวนี้ได้สะท้อนผ่านรูปแบบของการประพฤติปฏิบัติตน กล่าวคือผู้นำสตรีได้น้อมนำหลักศีล 5 มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต เว้นจากการเบียดเบียนมนุษย์และสัตว์ เว้นจากการลักขโมย ฉ้อโกง เว้นจากการประพฤติดีกในกาม เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง และเว้นจากการเสพสิ่งมีเมาทุกชนิด ประพฤติปฏิบัติตนตาม

แนวทางปฏิบัติต่อทศ 6 เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นภรรยาที่ดีของสามี และเป็นแม่ที่ดีของลูก สอนลูกหลานให้เป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรมอันดีงามตามจารีตขนบธรรมเนียมและประเพณีไทย บำรุงพุทธศาสนา โดยการชักชวนคนในครอบครัวไปทำบุญที่วัด ให้ทาน ปล่อยนก ปล่อยปลา ฟังเทศน์ ฟังธรรม ศึกษาหาความรู้ในพระพุทธศาสนา จากการอ่านหนังสือธรรมะ และจากสื่อออนไลน์ ปฏิบัติธรรม ฝึกสมาธิ สวดมนต์ ไหว้พระ และเข้าร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา อาทิ การเวียนเทียน การทำบุญเนื่องในโอกาสต่าง ๆ

1.2 ด้านที่เป็นบทบาทที่เพื่อสังคมตามภาระหน้าที่ในตำแหน่งงาน กล่าวคือ ผู้นำสตรีได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างของผู้อยู่ในศีลในธรรม ใช้หลักคุณธรรมในการปกครองผู้ใต้บังคับบัญชา ให้บริการประชาชนด้วยความสุจริต ยุติธรรม มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการบำรุงพุทธศาสนา มีส่วนร่วมในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอน เข้าร่วมกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และสนับสนุนบำรุงกิจกรรมของวัดและพระสงฆ์

2. กระบวนการเสริมสร้างความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาของผู้นำสตรีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดลำพูน

ด้านการศึกษา ควรดำเนินการคือ มุ่งเน้นให้การศึกษาความรู้ในพระไตรปิฎกของพระภิกษุสามเณรอย่างจริงจัง รวมถึงให้มีการบรรจุเนื้อหาพระไตรปิฎกไว้ในบทเรียนของหลักสูตรสามัญปกติตั้งแต่ระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย รวมถึงให้เด็กนักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมได้เรียนนักธรรมตรี โท เอก ให้มากขึ้น มุ่งเน้นให้ผู้ทำหน้าที่สอนธรรมะต้องสอนเนื้อหาที่ปรากฏในพระไตรปิฎกอย่างจริงจังและให้เข้าใจได้ง่าย ส่งเสริมให้มีการประกวดแข่งขันเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับพระไตรปิฎก จัดทำพระไตรปิฎกสำหรับการแจกจ่ายให้แก่ประชาชน ได้ศึกษาหาความรู้ ให้ประชาชนเข้าถึงพระไตรปิฎกได้โดยสะดวก เมื่อได้เรียนรู้ จะเกิดความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนและสามารถปฏิบัติได้ถูกต้อง ส่งเสริมการใช้ศูนย์การศึกษาพระพุทธศาสนาเพื่อการฝึกสมณกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน ส่งเสริมให้เยาวชนในชุมชนเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ ส่งเสริมให้มีการยกย่องบุคลากรที่ผ่านกระบวนการขั้นตอนการอบรมตามหลักสูตรของพระพุทธศาสนา ส่งเสริมการศึกษาในระดับปัจเจก และขยายไปในรูปแบบของกลุ่มเล็ก แล้วขยายเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ทั่วจังหวัด

ด้านการปฏิบัติ สรุปแนวปฏิบัติในส่วนบทบาทของผู้นำสตรีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นตามแนวปฏิบัติส่วนตัวนั้น ได้มีการศึกษาพระธรรมคำสอนนำไปประยุกต์ใช้กับการครองเรือน อาทิ หลักทศ 6 หลักศีล 5 ได้ชักชวนสมาชิกในครอบครัวเข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา มีการสวดมนต์ ไหว้พระ นั่งสมาธิ เป็นกิจวัตรในทุกวัน เข้าวัดทำบุญ ถวายทาน ฟังเทศน์ ฟังธรรม และถวายปัจจัยบำรุงศาสนสถาน ถวายทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร แนวปฏิบัติส่วนรวม (สาธารณะ) นั้น ผู้นำสตรีได้มีการประยุกต์ใช้หลักธรรมเพื่อการปฏิบัติงาน ได้แก่ หลักพรหมวิหาร 4 และเป็นผู้นำกิจกรรมการสวดมนต์ ไหว้พระ ปฏิบัติธรรม มีส่วนร่วมในการผลักดันการทำกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด ชักชวนผู้ใต้บังคับบัญชาให้เข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี

ด้านการเผยแผ่ ควรมีกระบวนการ คือ การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนที่ถูกต้องตามเนื้อหาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ผู้เผยแผ่ต้องศึกษาจากพระไตรปิฎกเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องไม่บิดเบือนหรือผิดเพี้ยนไปจากพระไตรปิฎก รูปแบบการเผยแผ่ควรมีการปรับปรุงและควรนำเครื่องมือที่หลากหลายมาใช้ประกอบการเผยแผ่เพื่อการเข้าถึงประชาชนทุกกลุ่ม ควรระบุกลุ่มเป้าหมายให้ชัดเจน สำหรับการเผยแผ่ของผู้นำสตรีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการเผยแผ่ผ่านวัตรปฏิบัติส่วนตนก่อนเป็นอันดับแรก เพื่อตนเองเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติดีเยี่ยมเป็นตัวอย่างแก่ผู้พบเห็น และจะสามารถสร้างความเชื่อมั่น ศรัทธาให้เกิดขึ้นได้ ทั้งนี้ ผู้นำสตรีต้องใช้จุดเด่นด้านความอ่อนน้อม ถ่อมตน การเจรจาที่ไพเราะ และความสามารถในการติดต่อประสานงานให้เกิดประโยชน์ จากนั้นขยายการเผยแผ่ไปยังผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงานและขยายเข้าสู่ชุมชน

ด้านการปกป้องพระพุทธศาสนา ควรมุ่งเน้นการปรับปรุงในด้านจุดอ่อน แกไขอุปสรรคและสร้างโอกาสที่มีอยู่ให้เข้มแข็งขึ้น ส่วนจุดแข็งที่มีอยู่ต้องรักษาและดำรงไว้ให้เข้มแข็งดังเดิม โดยมีวิธีการดำเนินการ คือส่งเสริมการศึกษาความรู้จากพระไตรปิฎกอย่างจริงจัง โดยใช้สถาบันการศึกษาของพุทธศาสนารองรับ และควรจัดโครงการสอนวิชาศีลธรรมใช้วัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ สร้างศาสนทายาทต้นแบบเพื่อการขับเคลื่อนงานด้านพุทธศาสนา และเป็นกระบอกเสียงในการสื่อสารสิ่งที่ถูกต้องให้กับประชาชนได้รับทราบ มุ่งเน้นการส่งเสริมวัตรปฏิบัติของพระภิกษุสามเณร ควรจัดให้มีผู้ที่ทำหน้าที่ในการนำเสนอข้อเท็จจริงกรณีการปล่อยข่าวโจมตีพระพุทธศาสนา มุ่งเน้นการส่งเสริมให้คนเข้าบวชเรียนในพุทธศาสนา สำหรับในบทบาทของผู้นำสตรีต้องเป็นผู้ที่เฝ้าหาความรู้ รู้ในหลักธรรม รู้หลักพระวินัย รู้ พระสูตร ต้องศึกษาหาความรู้ให้แตกฉาน ต้องทุ่มเทแรงกาย แรงใจที่จะทำหน้าที่ในการปกป้องพระพุทธศาสนา ต้องใช้สติและปัญญาในการรับรู้ข่าวสาร และคนในชุมชนต้องช่วยกันสอดส่องดูแลการรุกรานของศาสนาอื่น ๆ

ด้านบำรุงพระพุทธศาสนาให้มั่นคง ควรมุ่งเน้นการส่งเสริมกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา อาทิ การทำวัตรเช้า เย็น การสวดมนต์ไหว้พระ การปฏิบัติสมณกรรมฐานและวิปัสสนากรรมฐาน ส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 และใช้ปัญญาในการวิเคราะห์สิ่งดีดี สิ่งใดไม่ดี สิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ ส่งเสริมโครงการบวชเรียนและบวชเรียนภาคฤดูร้อน ส่งเสริมการพัฒนา ศาสนสถาน เพื่อให้เป็นสถานที่ที่ดึงดูดให้ประชาชนได้เข้าพักผ่อนและหาความรู้ และจัดให้มีกิจกรรมที่อาศัยการมีส่วนร่วมภายในชุมชนและท้องถิ่น โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ ให้วัดเป็นศูนย์กลางการประชุมของคนในท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนได้รับประโยชน์และซึมซับความใกล้ชิดกับวัด ส่งเสริมให้มีการบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยปัจจัย 4 และส่งเสริมวัตรปฏิบัติที่ดีงามของพระภิกษุสงฆ์ เพื่อสร้างความศรัทธาให้เกิดแก่ประชาชน

3. แนวทางการสร้างเครือข่ายของผู้นำสตรีในการเสริมสร้างความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำพูน

3.1 สร้างเครือข่ายจากความสัมพันธ์ส่วนตัวภายในองค์กรให้สำเร็จก่อนแล้วขยายไปสู่ชุมชนและสู่จังหวัด ทั้งนี้ ผู้นำสตรีต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีและต้องปลูกจิตสำนึก สร้างศรัทธาให้เกิดในตัวบุคคลและการเป็นแบบอย่างที่ดีให้ได้ก่อนเพื่อให้บุคคลอื่น ๆ เกิดความเชื่อมั่น ต่อตัวบุคคลแล้วปฏิบัติตามและจะเป็นหนทางนำไปสู่การสร้างกลุ่มเครือข่ายต่อไป

3.2 การหลอมรวมกันของเครือข่ายเดิมและนำเรื่องพระพุทธศาสนาเข้าไปเสริมเพิ่ม อาทิ การหลอมรวมกับกลุ่มเครือข่ายของพุทธสมาคม หรือองค์กรพิทักษ์พระพุทธศาสนา กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน เป็นต้น ซึ่งเครือข่ายที่สร้างอาจเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

3.3 สร้างเครือข่ายโดยใช้วิกฤติให้เป็นโอกาส สร้างกรณีที่มีเหตุการณ์เกิดขึ้นแล้ว นำเหตุการณ์นั้นไปเป็นสาเหตุเพื่อขอความร่วมมือในรวบรวมสมาชิกสร้างเครือข่าย

3.4 สร้างเครือข่ายโดยการหล่อหลอมความเชื่อและศรัทธาในศาสนบุคคลหรือบุคคลสำคัญอันเป็นที่เคารพนับถือของประชาชนในจังหวัดลำพูน มาเป็นจุดศูนย์กลางในการสร้างเครือข่าย อาทิ ครูบาเจ้าศรีวิชัย ครูบาขาวปี พระนางจามเทวี เพื่อการนำไปสู่การจัดกิจกรรมแล้วรวบรวมสมาชิกจากเหตุปัจจัยนี้

3.5 สร้างเครือข่ายจากความมีอกกับสำนักงานพระพุทธศาสนาด้วยการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่าน ธรรมศึกษา ตีร โท เอก

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างเครือข่ายของผู้นำสตรีในการเสริมสร้างความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำพูน ผู้วิจัยอภิปรายผลได้ตั้งรายละเอียดต่อไปนี้

1. บทบาทของผู้นำสตรีในการเสริมสร้างความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำพูน

สภาพทั่วไปของผู้นำสตรีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันนั้น มีบทบาท 2 ด้าน คือ ด้านที่เป็นบทบาทส่วนตน คือการเป็นพุทธศาสนิกชนในบทบาทของอุบาสิกาในพระพุทธศาสนา ซึ่งการปฏิบัติในบทบาทส่วนตนของผู้นำสตรีนั้นแสดงให้เห็นว่าผู้นำสตรียังมีความเคารพในพระรัตนตรัยและยังเป็นผู้ที่ช่วยให้พระพุทธศาสนามั่นคงอยู่ได้ ซึ่งสอดคล้องกับพุทธพจน์ขององค์สัมมาสัมพุทธเจ้าที่ตรัสว่า “เมื่อตถาคต ปริณิพพาน ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสิก อุบาสิกา ในพระธรรมวินัย ยังมีความเคารพ ยำเกรงในพระศาสดา . ในพระธรรม. . ในพระสงฆ์. . ในสิกขา. . ในกันและกันนี้แล เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้พระสัทธรรมตั้งมั่นอยู่ยาวนาน” (อง. ปญจก. (ไทย) 22/201/343-344). ในด้านที่เป็นบทบาทที่ทำเพื่อสังคมตามภาระหน้าที่ในตำแหน่งงานนั้น ผู้นำสตรีได้ประพฤติตนเป็นแบบอย่างของผู้อยู่ในศีลในธรรม ได้ประยุกต์ใช้หลักคุณธรรมในการบริหารกิจการงาน รวมถึงการยึดมั่นในการให้บริการประชาชนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม และมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในการบำรุงพระพุทธศาสนา มีส่วนร่วมในการ เผยแผ่หลักธรรม คำสอน เข้าร่วมกิจกรรมเนื่องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา สนับสนุนบำรุงกิจกรรมของวัดและพระสงฆ์ ซึ่งแนวทางการประพฤติปฏิบัติของผู้นำสตรีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้นำสตรีเป็นผู้ที่ได้ใช้ภาวะผู้นำที่ดีจนได้รับการยอมรับและไว้วางใจในการปฏิบัติงานและยังมีบทบาทสำคัญต่อการผลักดันนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการสืบทอดงานพระพุทธศาสนา ซึ่งบทบาทของภาวะผู้นำดังกล่าวนี้ ได้สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของทิพย์สุดา ทิพม่อม (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทผู้นำสตรี กรณีบ้านหนองน้ำคำ ตำบลบึงทวาย อำเภอดงหลวง จังหวัดสกลนคร” ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยสำคัญที่จะสนับสนุนให้บทบาทสตรีเป็นที่ยอมรับได้ประกอบด้วย ประสพการณ์ และบทบาทสตรีด้านสังคมและวัฒนธรรม

2. กระบวนการเสริมสร้างความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาของผู้นำสตรีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำพูน

ด้านการศึกษา จากการศึกษาพบว่า ปัจจุบันพุทธบริษัท 4 มิได้มีการศึกษาหาความรู้ในหลักธรรมคำสอนที่ถูกต้อง ซึ่งข้อมูลต่าง ๆ ที่เผยแพร่ได้มีการบิดเบือนผิดเพี้ยนไปจากข้อเท็จจริงจนนำไปสู่การปฏิบัติที่สับสนทอกลั่นมาอย่างผิด ๆ ดังนั้น จึงควรมุ่งเน้นให้การศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาความรู้ในพระไตรปิฎกอย่างจริงจัง ควรบรรจุเนื้อหาพระไตรปิฎกไว้ในบทเรียนในทุกระดับชั้น และควรจัดทำพระไตรปิฎกสำหรับการแจกจ่ายให้แก่ประชาชนได้ศึกษาหาความรู้ ให้ประชาชนเข้าถึงพระไตรปิฎกได้โดยสะดวก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของพระเทิดศักดิ์ สดตนิธโร (ศรีวิรัตน์) (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” ผลการศึกษาพบว่า พระองค์ทรงทำนุบำรุงคือ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้จัดพิมพ์พระไตรปิฎกฉบับอักษรสยาม ซึ่งเป็นการเปลี่ยนแปลงจากการจารลงบนใบลาน มาเป็นการพิมพ์ลงบนกระดาษ ทรงส่งเสริมการศึกษาของพระสงฆ์ ทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีพระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ. 121 (พ.ศ.2445) ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทรงพระราชทานพระไตรปิฎกฉบับพิมพ์ไปยังวัดในประเทศและมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ ในด้านการก่อสร้างและปฏิสังขรณ์ ทรงสร้างวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม เป็นต้น และทรงปฏิสังขรณ์วัดทั่วประเทศ ผลจากการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา ทำให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้น และได้ศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูง ประชาชนได้ศึกษาคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแพร่หลาย ได้มีมหาเถรสมาคม

เกิดขึ้น ส่งผลให้การปกครองคณะสงฆ์เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยทั่วประเทศ และพระพุทธศาสนาเผยแผ่ทั้งในและต่างประเทศ และสืบทอดมาถึงปัจจุบัน

ด้านการปฏิบัติ จากการศึกษาวิจัยพบว่า ผู้นำสตรีในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น มีบทบาท 2 ด้าน คือการปฏิบัติโดยส่วนตัว กับ การปฏิบัติโดยส่วนรวมหรือสาธารณะ ซึ่งโดยภาพรวมคือมีการศึกษาพระธรรมคำสอนนำไปประยุกต์ใช้กับการครองเรือนและการปฏิบัติหน้าที่การงาน ได้เข้าร่วมกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา มีการปฏิบัติธรรมและบำรุงพุทธศาสนาในหลากหลายแนวทาง ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ผู้นำสตรีได้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีในการช่วยจรรโลงพระพุทธศาสนาให้มั่นคงสืบต่อไปได้ อย่างไรก็ตาม สำหรับการปฏิบัติตนของพระภิกษุสามเณรนั้น พระภิกษุสามเณรต้องมุ่งเน้นการศึกษา พระธรรมวินัยให้ถ่องแท้ ต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างของพระภิกษุที่มีจริยวัตรงดงาม สรรวม ให้ผู้พบเห็นเกิดความเลื่อมใสศรัทธา และพระภิกษุสามเณรต้องมีการปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักพระไตรปิฎก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของโชติ บดีรัฐ (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา” ผลการศึกษาพบว่า การบริหารองค์กรใน 3 ด้าน มีข้อเสนอแนะคือ ควรมีวิธีการพัฒนาคนให้เก่ง มีความรู้ความสามารถ ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักพระศาสนาที่ถูกต้อง โดยวิธีการส่งเสริมให้พระสังฆาธิการมีการศึกษาและพัฒนาภาวะผู้นำ มีการพัฒนาสมรรถนะภาระงานด้านการบริหาร โดยอบรมให้พระสังฆาธิการให้เป็นผู้ดำเนินการพัฒนาจิตใจ จริยธรรมคุณธรรมและให้มีความรู้และทักษะในเรื่องการป้องกันไม่ให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา และตั้งมั่นความเชื่อความเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนต่อไป

ด้านการเผยแผ่ จากการศึกษาวิจัยพบว่า ด้านการเผยแผ่ควรมีกระบวนการ คือ การเผยแผ่หลักธรรมคำสอนที่ถูกต้องตามเนื้อหาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องไม่บิดเบือนหรือผิดเพี้ยนไปจากพระไตรปิฎก ต้องส่งเสริมให้มีการบวชเรียนเพื่อให้มีโอกาสที่จะสร้างศาสนทายาทต้นแบบเพื่อการเผยแผ่งานพระพุทธศาสนาให้เกิดขึ้นและจะนำไปสู่การเผยแผ่ที่มีประสิทธิภาพ ทั้งเพื่อการขยายฐานการนับถือพระพุทธศาสนาให้เพิ่มมากขึ้นและเป็นการช่วยสืบทอดให้พระพุทธศาสนาดำรงอยู่ได้นาน ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้ได้สอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของพระครูมงคลคีลัตถ์ (ทองอินทร์ มงคลโก/ก่อผล) (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาเปรียบเทียบเรื่อง: บทบาทการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาของพระเจ้าบรมโกศกับพระเจ้าตากสินมหาราช” ผลการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนาในยุคของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างมาก ทรงส่งพระสงฆ์ไปสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา มีการสร้างวัดพระพุทธรูป พระเจดีย์และวิหารเป็นจำนวนมาก รัชกาล พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศส่งเสริมให้การบวชเรียนกลายเป็นประเพณีสำคัญและถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดผู้ที่จะเป็นขุนนางมียศบรรดาศักดิ์ต้องเป็นผู้ได้รับการอุปสมบทมาเรียบร้อยแล้ว และได้ส่งคณะสงฆ์ไปช่วยฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในลังกาอีกด้วย

ด้านการปกป้องพระพุทธศาสนา จากการศึกษาวิจัยพบว่า องค์กรพุทธศาสนาจะต้องสร้างบุคลากรให้แข็งแรง ด้วยการส่งเสริมการศึกษาความรู้จากพระไตรปิฎกอย่างจริงจัง สร้างศาสนทายาทต้นแบบเพื่อการขับเคลื่อนงานด้านพุทธศาสนา มุ่งเน้นการส่งเสริมวัตรปฏิบัติของพระภิกษุสามเณร ควรจัดให้มีผู้ที่ทำหน้าที่ในการนำเสนอข้อเท็จจริงกรณีการปล่อยข่าวโจมตีพระพุทธศาสนา สำหรับในบทบาทของผู้นำสตรีต้องเป็นผู้ที่เฝ้าหาความรู้ที่ถูกต้องจากพระไตรปิฎก ต้องทำหน้าที่ในการปกป้องพระพุทธศาสนา ต้องใช้สติและปัญญาในการรับรู้ข่าวสาร และคนในชุมชนต้องช่วยกันสอดส่องดูแลการรุกรานของศาสนาอื่น ๆ ซึ่งจากปัจจัยต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่า การที่พุทธบริษัท 4 จะช่วยปกป้องพระพุทธศาสนาได้นั้น จะต้องมีความรู้ที่แตกฉาน ถูกต้องตรงตามที่ปรากฏในพระไตรปิฎก ทั้งนี้ เพราะหากมีเหตุปัจจัยในทางที่ก่อให้เกิดข้อกังขาเกี่ยวกับวัตรปฏิบัติของพระภิกษุสงฆ์ ก็จะสามารถไปช่วยชี้แนะหรือแก้ต่างในสิ่งที่ถูกต้องให้กับสังคมได้รับทราบได้ และอาจเป็นสาเหตุที่ทำให้พระพุทธศาสนาเสื่อมลงได้ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของสุวัฒน์ จันทระจาง (2546) ที่ได้กล่าวว่า ปัญหาที่แท้จริงที่ทำให้พุทธศาสนา ถูก

เบียดเบียนย่ำแย่อยู่ในปัจจุบัน ก็เนื่องจากพุทธศาสนิกชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในคำสอนของพระพุทธองค์ สิ่งเหล่านี้คือสาเหตุส่วนหนึ่งของปัญหาที่ทำให้พุทธศาสนาเสื่อมศรัทธา

ด้านบำรุงพระพุทธศาสนาให้มั่นคง จากการวิจัยพบว่า ควรมุ่งเน้นการส่งเสริมกิจกรรมเกี่ยวกับประเพณี วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา ส่งเสริมให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา ส่งเสริมการประพฤติปฏิบัติตนตามหลักศีล 5 และใช้ปัญญาในการดำเนินชีวิต ส่งเสริมโครงการบวชเรียน ส่งเสริมการพัฒนาศาสนสถาน ใช้วัดเป็นศูนย์กลางการจัดกิจกรรมอย่าง ส่งเสริมให้มีการบำรุงพระพุทธศาสนาด้วยปัจจัย 4 และส่งเสริมวัตรปฏิบัติที่ดีงามของพระภิกษุสงฆ์ เพื่อสร้างความศรัทธาให้เกิดแก่ประชาชน ซึ่งการส่งเสริมด้วยกิจกรรมต่าง ๆ นี้ เป็นการบำรุงให้พระพุทธศาสนามีความเจริญและมั่นคง ซึ่งสอดคล้องกับแนวปฏิบัติของเอตทัคคะที่พระพุทธเจ้าทรงประทานแต่งตั้งให้ในฝ่ายของอุบาสก อุบาสิกา อาทิสุทัตตอนาถปิณฑิกคหบดี เอตทัคคะในฝ่ายผู้ยินดีในการถวายทาน จิตตคฤหบดี เป็นผู้มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัยอย่างมั่นคง ถึงพร้อมด้วยศีลและโภคะมโหฬารอาศัยเอื้อเฟื้อแก่คนทั่ว ๆ ไป สงเคราะห์บริษัทด้วยวัตถุและธรรมะ เป็นผู้ฉลาดในการแสดงธรรมจึงได้รับแต่งตั้งเป็นเอตทัคคะในฝ่ายผู้เป็นธรรมกถึก นางสุชาดา เป็นอุบาสิกาคนแรกหรือรุ่นแรกถึงพระรัตนตรัยในพระพุทธศาสนาจึงเป็นเอตทัคคะในฝ่ายผู้ถึงสรณะก่อน นางวิสาขา ผู้ซึ่งได้อุปถัมภ์บำรุงพระภิกษุสงฆ์ และได้ถวายวัตถุปัจจัยในพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก จึงเป็นเอตทัคคะในฝ่ายผู้ยินดีในการถวายทาน และนางสุปียา เอตทัคคะในฝ่ายผู้บำรุงภิกษุอาพาธ ขณะเดียวกัน แนวปฏิบัติในการบำรุงพระพุทธศาสนาที่ได้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติในการบำรุงพระพุทธศาสนาของพระนางจามเทวี ปฐมกษัตริย์แห่งนครหริภุญชัย (จังหวัดลำพูนในปัจจุบัน) ผู้ซึ่งทะนุบำรุงพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรือง ให้ชาวเมืองดำรงตนยึดมั่นอยู่ในศีลธรรมอันดีงาม ซึ่งในรัชกาลของพระองค์นั้น นครหริภุญชัยมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างยิ่ง ประชาชนอยู่ร่วมกันด้วยความร่มเย็นเป็นสุข พระพุทธศาสนาได้รับการทำนุบำรุงอย่างยิ่ง และการบำรุงพระพุทธศาสนาเช่นนี้ จึงเป็นเหตุให้พระพุทธศาสนาในจังหวัดลำพูน ยังมีความเจริญรุ่งเรืองมาจวบจนปัจจุบัน

3. แนวทางการสร้างเครือข่ายของผู้นำสตรีในการเสริมสร้างความมั่นคงต่อพระพุทธศาสนาในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดลำพูน

ควรใช้แนวทางการสร้างเครือข่ายจากความสัมพันธ์ส่วนตัวภายในองค์กรแล้วขยายไปสู่ชุมชนและสู่จังหวัด การหลอมรวมกันของเครือข่ายเดิม สร้างเครือข่ายโดยใช้วิถีชีวิตให้เป็นโอกาส สร้างเครือข่ายโดยการหล่อหลอมความเชื่อและศรัทธาในศาสนาบุคคลหรือบุคคลสำคัญ และสร้างเครือข่ายจากความร่วมมือกับสำนักงานพระพุทธศาสนา ด้วยการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่าน ธรรมศึกษา ตรี โท เอก ซึ่งแสดงให้เห็นว่า การสร้างเครือข่ายจะสำเร็จได้นั้น มีแนวทางที่หลากหลาย ซึ่งแต่ละแนวทางล้วนแต่มีข้อดีและข้อเสีย ดังนั้น ผู้ที่ดำเนินการสร้างเครือข่ายควรพิจารณาถึงแนวทางที่ดีที่สุด รวมถึงต้องพิจารณาถึงภาคส่วนต่าง ๆ ที่จะต้องร่วมประสานความร่วมมือ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาวิจัยของพระครูสุวิธานพัฒน์บัตติ (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการสร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น” ผลการศึกษาพบว่า รูปแบบในการสร้างเครือข่าย ได้เน้นการสร้างเครือข่ายใน 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มเครือข่ายสถาบันศึกษาและประชาชนทั่วไป กลุ่มเครือข่ายองค์กร หน่วยงานภาครัฐและภาคประชาชน โดยมีสำนักงานส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และความมั่นคงแห่งสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์เป็นกลไกสำคัญในการดำเนินงาน มีกระบวนการเชื้อเชิญหน่วยงานและบุคคลภายนอกเข้าร่วมโครงการด้านพระพุทธศาสนาที่มหาวิทยาลัยจัดขึ้น เช่น โครงการพระไตรปิฎกศึกษาสำหรับประชาชน โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โครงการไตรสิกขาพัฒนาชาวพุทธต้นแบบ เป็นต้น ทำให้เกิดเครือข่ายในระดับต่างๆ โดยบูรณาการกับโครงการต่างๆ ในมหาวิทยาลัย มีอีกกลุ่มที่มีความสำคัญในการช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนา คือ กลุ่มเครือข่ายคณะสงฆ์ ทั้งเครือข่ายภายในประเทศมี 3 ระดับ คือ

ระดับท้องถิ่น ระดับภาค และระดับประเทศ เครือข่ายต่างประเทศในภูมิภาคอินโดจีน โดยการสร้างศูนย์การเรียนรู้พระพุทธศาสนาในแถบภูมิภาคนี้

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ คือ นโยบายภาครัฐควรกำหนดนโยบายให้ผู้ที่จะเข้ามาปฏิบัติหน้าที่ในองค์กรต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ควรผ่านการอบรมหลักสูตรของพุทธศาสนา ผู้ปกครองคณะสงฆ์ควรสร้างความเข้มงวดเรื่องระเบียบวินัยของพระสงฆ์ให้เข้มข้นขึ้น เพื่อสร้างบทบาทของพระสงฆ์ให้มีความน่าเชื่อถือ น่าเคารพศรัทธา ควรมีการวิจัยแนวปฏิบัติขององค์กรที่ประสบความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายเพื่อการนำมาประยุกต์ใช้กับการสร้างเครือข่ายต่อความมั่นคงในพระพุทธศาสนา

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ ต้องขอขอบคุณอาจารย์ ดร.นิกร ยาอินตา ประธานควบคุมวิทยานิพนธ์ ผศ.ดร.เสน่ห์ ใจสิทธิ์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ ในการแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ จนทำให้งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จ และขอกราบขอบพระคุณ พระเดชพระคุณพระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย รวมถึงพระอาจารย์มหาบุญเลิศ อินทปญโญ, รศ. ประธานในการสอบวิทยานิพนธ์ และกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ที่ได้ให้ข้อเสนอแนะ และช่วยชี้แนวทางในการท้าวิจัย เพื่อให้มีเนื้อหาสมบูรณ์ชัดเจนมากยิ่งขึ้น รวมถึงคณาจารย์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ทุกท่าน ที่ได้ให้ความรู้ทางวิชาการแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือ

กิตติ วัฒนสมหัตถ์. (2550). จอมนางหริภุชชัย. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สร้างสรรค์บุ๊คส์.
พระพรหมคุณาภรณ์ (ปอ. ปยุตโต). (2546). ตามทางพุทธกิจ. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เพ็ทแอนด์โฮม จำกัด.

สุวัฒน์ จันทรจำนง. (2546). แก่นพุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.

2) วิทยานิพนธ์/งานวิจัย

โชติ บดีรัฐ. (2555). “การบริหารงานของพระสังฆาธิการ ในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัย ราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.

ทิพย์สุดา ทิพน้อม. (2557). “บทบาทผู้นำสตรี กรณีบ้านหนองน้ำคำ ตำบลบึงทวาย อำเภอเต่างอย จังหวัดสกลนคร”. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.

พระครูมงคลคีลวัตร (ทองอินทร์ มงคลโก/ก่อผล). (2559). “การศึกษาเปรียบเทียบเรื่อง: บทบาทการอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนาของพระเจ้าบรมโกศกับพระเจ้าถังไท่จงฮ่องเต้”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระครูสุวิธานพัฒนบัณฑิต. (2555). “รูปแบบการสร้างเครือข่ายการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระเทอดศักดิ์ สดุดินโร (ศรีวิรัตน์). (2558). “การทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

3) สัมภาษณ์

กรรณา จันทระเสนา. (21 กรกฎาคม 2560). ประธานสภาเทศบาลตำบลหนองล่อง. สัมภาษณ์.

จิรพรรณ เจนพนัสสีก. (7 กรกฎาคม 2560). สมาชิกสภาเทศบาลตำบลทาลาดูก. สัมภาษณ์.

ถวิล ถาน้อย. (15 กรกฎาคม 2560). นักวิชาการพระพุทธศาสนา/ปลัดเทศบาลตำบลป่าซาง. สัมภาษณ์.

นิชาดา สุริยะเจริญ. (12 กรกฎาคม 2560). ปลัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดลำพูน. สัมภาษณ์.

ปกรณ์ มหากันธา. (13 กรกฎาคม 2560). นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา. สัมภาษณ์.

ประพันธ์ คำจ้อย. (17 กรกฎาคม 2560). ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดลำพูน. สัมภาษณ์.

ปาลิดา ธนาตย์ชโยดม. (12 กรกฎาคม 2560). หัวหน้าฝ่ายอำนวยการเทศบาลตำบลบ้านธิ. สัมภาษณ์.

พระครูไพศาลธรรมานุสิฐ. (4 สิงหาคม 2560). รองเจ้าคณะอำเภอ/รองผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน. สัมภาษณ์.

พระครูสิริสุตานุยุต. (12 กรกฎาคม 2560). ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ลำพูน. สัมภาษณ์.

พระเทพรัตนนายก. (3 กรกฎาคม 2560). เจ้าคณะจังหวัดลำพูน. สัมภาษณ์.

ไพรินทร์ ณ วันนา. (5 กรกฎาคม 2560). นักวิชาการทางพระพุทธศาสนา. สัมภาษณ์.

วาสนา สรณคมน์. (25 กรกฎาคม 2560). หัวหน้าสำนักปลัดเทศบาลตำบลบ้านโฮ้ง. สัมภาษณ์.

ศรีมาย ยาแปง. (21 กรกฎาคม 2560). สมาชิกสภาเทศบาลตำบลทุ่งหัวช้าง. สัมภาษณ์.

สายรุ้ง มะโนกิจ. (17 กรกฎาคม 2560). นายกเทศมนตรีตำบลประตูป่า. สัมภาษณ์.

สุทธิณี สุริยกุล ณ อยุธยา. (7 กรกฎาคม 2560). รองนายกเทศมนตรีเมืองลำพูน. สัมภาษณ์.

สุพัตรา จันทศิริ. (7 กรกฎาคม 2560). รองปลัดเทศบาลตำบลป่าซาง. สัมภาษณ์.